

EMFA ja kansallinen lainsäädäntö

**Lausunto eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle
21.5.2025**

Heikki Hellman
Tampereen yliopisto

Tausta

- Eurooppalainen medianvapausasetus (EMFA) annettiin 11.4.2024
- Taustalla eräissä jäsenmaissa havaittu pyrkimys alistaa media valtiovallan poliittisen johdon määräysvaltaan
- Astuu kaikilta osin voimaan 8.8.2025

Lainsäädäntö

- EMFA on **Suomessa sellaisenaan sovellettavaa lainsäädäntöä**
- Se kuitenkin edellyttää myös **kansallista lainsäädäntöä**:
 1. Media-alan keskittymien nykyistä tarkempi valvonta
 2. Julkisen palvelun Yleisradion riippumattomuutta ja rahoituksen pitkäjänteisyyttä koskeva valvonta
- Hallituksen lakiesitykset:
 1. **Laki mediamarkkinoiden valvonnasta (HE 32/2025)**
 2. **Muutokset Yle-lakiin (HE 34/2025)**

Mediamarkkinoiden valvonnan nykytila

- Valvonnan ja **toimenpiteiden tarvetta** korostaneet:
 - Media Pluralism Monitor (MPM)
 - Euromedia Ownership Monitor (EurOMo)
 - Toimittajat ilman rajoja -järjestön (RSF) sananvapausindeksi
 - VN TEAS -selvitys *Median keskittyminen ja mediasisältöjen moninaisuus Suomessa*
- Nykyisin Kilpailu- ja kuluttajavirasto arvioi media-alan yrityskauppoja mutta ainoastaan niiden **markkinavaikutusten** osalta (määäävään markkina-aseman väärinkäyttö)
- EMFA edellyttää myös **demokratiavaikutusten** huomioon ottamista (median moniarvoisuus, toimitusten riippumattomuus)

Laki mediamarkkinoiden valvonnasta

- Lakiesityksen keskeinen sisältö:
 1. Media-alan yrityskauppojen vaikutuksia median moniarvoisuuteen ja riippumattomuuteen aletaan valvoa
 2. Valvontaviranomaiseksi tulossa Liikenne- ja viestintävirasto (Traficom)
 3. Yrityskaupan ilmoituskynnys sama kuin kilpailulainsäädännössä
 4. Valvonta ei sisällä sanktioita

EMFA-lakiesityksen ongelmia 1

1. Keskittymien **ilmoituskyynnys** on liian korkea

- EMFA, 22 artikla: Kansallisesti on vahvistettava etukäteen kriteerit, joiden mukaisesti keskittymistä ilmoitetaan
- Kilpailulain mukaan KKV:lle on ilmoitettava yrityskaupasta, jos osapuolten yhteenlaskettu Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää **100 m€** ja vähintään kahden osapuolen liikevaihto kummankin osalta **10 m€**
- Korkea ilmoituskyynnys saa aikaan sen, että valtaosa media-alan yrityskaupoista **ei tule vielä** arvioinnin piiriin – suuret mediatalot voivat ostaa pieniä paikallisia toimijoita esteettä
- Lakiin tulisi sisällyttää **alennettu otto-oikeus**: oikeus ottaa arvioitavaksi kaupat, joissa yhteenlaskettu liikevaihto ylittää esimerkiksi 20 m€ ja joissa kauppa voi olla haitallinen median moniarvoisuuden kannalta

EMFA-lakiesityksen ongelmia 2

2. Keskittymien vaikutusten **arviointikriteerit** jäävät määrittämättä
- EMFA, 22 artikla: Kansallisesti on vahvistettava etukäteen kriteerit, joiden mukaisesti keskittymistä ilmoitetaan ja joiden perusteella vaikutusta moniarvoisuuteen ja riippumattomuuteen arvioidaan
 - Esitys ei selkeästi määrittele, milloin media-alan keskittymät uhkaavat moniarvoisuutta ja toimitusten riippumattomuutta, milloin taas kyse on toimijoiden ja yleisön kannalta hyödyllisestä konsolidaatiosta
 - Lakiesityksen mukaan kaupan osapuolten arvioitava ilmoituksessaan viestintävirastolle vaikutukset tiedotusvälineiden moniarvoisuuteen ja raportoitava toimituksellisen itsenäisyyden suojaustoimet
 - Lakiin tulisi sisällyttää **luettelo kriteereistä**, joiden perusteella Traficom arvioi keskittymisen vaikutusta moniarvoisuuteen ja riippumattomuuteen.

EMFA-lakiesityksen ongelmia 3

3. Valvontaviranomainen ei voi asettaa suoria **sanktioita**

- EMFA, 22 artikla: Jos keskittymä vaikuttaa mediapalvelujen sisämarkkinoiden toimintaan, kansallisen viranomaisen on kuultava eurooppalaista mediapalvelulautakuntaa, ennen kuin se laatii lopullisen arviointinsa tai lausuntonsa
- Vrt. KKV voi evätä yrityskaupan tai asettaa sille ehtoja, jos se vaikuttaa haitallisesti kilpailuolosuhteisiin
- ”Kevytarviointiin” päädyttiin, koska hallitusohjelman mukaan pyrkimys on minimoida ”kansallinen lisäsääntely”
- Median moniarvoisuuden ja toimitusten riippumattomuuden arviointi tehotonta ilman sanktio-oikeutta
- Traficomille tulisi laissa antaa **oikeus neuvotella yrityskaupan ehdoista, asettaa sille ehtoja tai jopa evätä se**

EMFA-lakiesityksen ongelmia 4

4. Toimituksellisen **riippumattomuuden suojatoimet** sivuutetaan
- Medianvapaussäädös pyrkii eliminoimaan poliittisten päättäjien vaikutusta mediaan, mutta ei ota kantaa niihin suojatoimiin, joilla riippumattomuutta turvattaisiin **taloudellisilta päättäjiltä tai omistajilta**
 - Myös lakiesitys sivuuttaa suojatoimet ja jättää riippumattomuuden valvonnan käytännössä Julkisen sanan neuvoston (JSN) kontolle
 - MPM on vuosien ajan tunnistanut useita riskejä, jotka uhkaavat toimituksellista riippumattomuutta omistajien tai mainostajien taholta
 - Laissa olisi tarpeen **tarkentaa toimitukselliseen riippumattomuuteen liittyvää sääntelyä**, jotta se ei jäisi pelkän itsesääntelyn varaan

EMFA-lakiesityksen ongelmia 5

5. Valvojan eli **Traficom**in tehtävät lisääntyvät, resurssit eivät

- Traficomin tehtäväksi tulee
 - a) media-alan **yrityskauppojen valvonta**
 - b) sen valvonta, että mediatyhtiöt ilmoittavat avoimesti ja läpinäkyvästi **omistajansa ja edunsaajansa**
 - c) velvoite kehittää tiedotusvälineiden omistussuhteita koskevia **tietokantoja**
- Lakiluonnos unohtaa keskimmäisen tehtävän ja toteaa, että *”tehtävistä aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa viraston nykyisten toimintamenojen puitteissa”*
- Ratkaisu ei vaikuta kestävältä

EMFAn merkitys

1. Harmonisoi mediaa koskevaa sääntelyä ja tuo ensi kertaa **myös lehdistön ja radion EU:n sääntelyn piiriin**
2. Vahvistaa median **moniarvoisuutta** ja **riippumattomuutta**
3. Korostaa erityisesti uutis- ja ajankohtaissisältöjä välittävän **median erityisasemaa** jäsenvaltioissa
4. Lujittaa **julkisen palvelun median erityisasemaa**

Mutta: lakiesitys edustaa **minimisääntelyä**, joka ei riittävällä tavalla puutu keskittymiin ja on **ristiriidassa** EMFAn tarkoituksen kanssa

Kiitos!

- <https://www.tuni.fi/fi/heikki-hellman>
- <https://vennalammi.fi/heikki-hellman/>